

Наведені дидактичні ігри допоможуть у доступній формі розвивати й удосконалювати фонематичні процеси дітей старшого дошкільного віку, засвоювати ними звукової, складової сторони слова, що є базою для оволодіння навичками читання і письма. У подальшому необхідно дібрати ігри на формування фонематичного синтезу у дошкільників.

Список використаних джерел

1. Александрова Т.В. *Живые звуки, или Фонетика для дошкольников: Учебно-методическое пособие для логопедов и воспитателей.* СПб.: Детство-пресс, 2005. 48 с.
2. Богуш А., Маліновська Н. *Перші кроки грамоти: передшкільний вік.* К.: Видавничий Дім «Слово», 2013. 424 с.
3. Ванжа К.В., Наумова О.В. *Від звука до букви. Гурткова робота. Старший дошкільний вік.* Х.: Вид-во «Ранок», 2014. 112 с.
4. Гончар Л.Г., Луньова О.І., Таран Т.В. *Сходінками грамоти: методичний посібник.* Кривий Ріг: ККДНЗ №210, 2012. 33 с.
5. Гордеева С.Е. *Обучаем дошкольников грамоте при помощи звука, цвета и движения.* М.: ТЦ Сфера, 2011. 64 с.
6. Ткаченко Т.А. *Формирование навыков звукового анализа и синтеза.* М.: Гном и Д, 2005. 48 с.
7. Товкач І. *Віконечко у світ грамоти: Слово. Речення. Звуки; Звуки. Букви. Читання.* Х.: Вид-во «Ранок», 2013. 176 с.
8. Чернова Н. В. *Развитие звукового анализа и синтеза у детей старшей логопедической группы Вопросы дошкольной педагогики.* 2015. №3. С. 90-92.
9. Шевцова О. А. *Цікава граматики. Пізнавально-ігрові комплекси з навчання грамоти.* Х. : Вид. група «Основа», 2016. 192 с.

УДК 372.461:372.365

Китайгора Л. І.

*Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка*

Науковий керівник – к.п.н., доц.Зімакова Л.В.

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ПІД ЧАС РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розглянуто особливості планування та реалізації сучасних форм організації роботи з розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку. Сучасні лінгводидактичні організаційні форми відповідають основним реформаторським тенденціям та науковим подходам.

Ключові слова: форми організації роботи, зв'язне мовлення, діти дошкільного віку.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Серед багатьох аспектів дошкільної освіти найбільшу увагу привертає проблема якісного вибору форм роботи з розвитку мовлення у ЗДО.

Правильно обрана форма організації роботи сприятиме реалізації освітніх завдань, виховуватиме мовну особистість, формуватиме реалістичну картину світу та цілісний образ «Я», сприятиме становленню базових якостей особистості дитини дошкільного віку. Найважливішим завданням з розвитку мовлення дошкільників у ЗДО є формування діалогової компетенції. Діалогова компетенція виявляє готовність та спроможність особистості зв'язно висловлювати свої думки, бажання, наміри, прохання, відтворювати прочитане, використовуючи для цього мовні та немовні засоби інтонаційної виразності.

Аналіз останніх досліджень. Багато теоретиків і практиків дошкільної освіти досліджують проблему вибору доцільних форм організації роботи з розвитку мовлення, що включають у свій зміст навчання, розвиток і виховання дитини. Навчання зв'язного мовлення дошкільників здійснюється не лише в повсякденному житті, у різноманітних видах діяльності, але й на спеціально організованих заняттях. Саме ця форма навчання дітей привертає пильну увагу відомих вітчизняних науковців, таких як А. М. Богуш, Н. В. Гавриш, К. Л. Крутій та інших. Існує велика кількість думок щодо застарілості такої форми організації навчання як заняття, негативне ставлення до його чітко визначеної тривалості та структуризації, але воно було, є і залишається найбільш використовуваною та популярною формою роботи у вітчизняних ЗДО. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні «не заперечує заняття як одну з можливих форм організації життєдіяльності дошкільника», тому педагоги повинні урізноманітнювати заняття, адаптувати їх до інтересів та пізнавальних потреб дитини, передбачати широке використання спілкування і гри.

Мета статті – розкрити особливості використання сучасних форм організації роботи з розвитку зв'язного мовлення у ЗДО.

Виклад основного матеріалу. Зв'язне мовлення визначається як єдине смислове та структурне ціле, що складається з логічно пов'язаних між собою відрізків і відбиває всі суттєві сторони свого предметного змісту (А. М. Богуш, Н. П. Орланова, Н. І. Зеленко, В. К. Лихолетова) [42, с. 112]. Результатом зв'язного мовлення є усний текст – словесно виражений продукт мовленнєво-розумової діяльності особистості, якому властива завершеність та змістова структура цілісності (Н. В. Гавриш, Б. І. Головань, Н. В. Зарубіна, М. Г. Пентиліук).

З метою розвитку у дітей зв'язного монологічного мовлення ми розробили цілісну систему, яка включає в себе використання різноманітних форм організації роботи, таких як: заняття за моделлю К. Л. Крутій, заняття за картками розумових дій, дидактичних ігор обраної тематики за Н. В. Гавриш.

Продемонструємо фрагмент педагогічного дослідження, який розкриває особливості розвитку зв'язного мовлення на сучасних

організаційних формах навчально-мовленнєвої діяльності дошкільників п'ятого року життя. Опишемо чотиритижневу роботу вихователя у цьому напрямі.

У перший тиждень місяця основною темою занять із мовленнєвого спілкування була «Сім'я – це сім «Я». В понеділок ми провели заняття за моделлю К. Л. Крутій на тему «Родина. Сім'я. Знайомство». Мета заняття – *словник*: збагачувати активний словник дітей на основі знань і уявлень про довкілля, учити дітей розуміти зміст слів і вживати їх правильно; *граматика* – вправляти в уживанні слів із пестливо-здрібнілими суфіксами *-еньк-*, *-есеньк-*; учити утворювати іменники – назви людей за характерною ознакою із суфіксом *-ко*: невмійко, забудько; *зв'язне мовлення* – учити складати оповідання-розповідь про родину за зразком вихователя, учити складати речення з однорідними членами з єднальним сполучником *і*: *У мене велика родина – і мама, і тато, і братик, і бабуся, і дідусь.*

З першого заняття, за моделлю К. Л. Крутій, вводиться ігровий персонаж – лялька на ім'я Марійка, яка приходить до дітей на кожне заняття, пропонує їм різні завдання, оцінює успіхи, проводить ігри. Заняття складається з чотирьох частин: 1. Комунікативна діяльність; 2. Етап пізнавальної діяльності. Надбання необхідної інформації. 3. Перетворювальна діяльність. 4. Оцінно-контрольна діяльність. Тривалість заняття – 25 хвилин. Крім нової структури заняття, яка дає змогу поетапно подавати матеріал дітям, четвертий етап заняття передбачає запитання типу: «Що вам найбільше запам'яталось на занятті?». Варто підкреслити, що за методикою К. Л. Крутій вихователь не ставить питання про те, чи сподобалось дітям заняття, чи ні. Діти були активними протягом усього заняття, слухали нову інформацію, вправлялись у складанні розповіді, були задоволені знайомством з новим персонажем – Лялькою Марійкою. Зміст заняття передбачав знайомство з новими словами: *гостинець, гостина*. Ці слова виявились відомі не всім дітям.

Ми провели впродовж дня ще два міні-заняття, на яких закріпили уявлення про гостинці, про те, що їх можна дарувати на день народження, що гостинці дає нам бабуся і дідусь, коли ми до них приїжджаємо у гості. Наступне заняття, яке проводилось у четвер, ми вирішили провести у формі дидактичної гри «Подарунок», метою якої було створення дитиною розповіді з власного досвіду. Гра стимулювала дітей придумати подарунок мамі, татові, бабусі, дідусеві. Діти обирали картинку із зображенням подарунка, а потім укладали усну розповідь. Упродовж тижня ми провели ряд міні-занять на теми: «Домашні улюбленці», «Мій братик і сестричка», «Як ми розважаємось у сім'ї», «Дитинчата тварин». Крім того, ми залучали дітей до участі в дидактичних іграх: «Опиши домашню тваринку», «Що подарували на День народження», «Улюблені ігри сім'ї».

Упродовж другого тижня дослідження основною темою занять з мовленнєвого спілкування була – «Наші органи чуття». Згідно календарного плану у понеділок нами було проведено заняття на тему: «Носик – мій помічник». Мета заняття: *граматика*: вправляти дітей у правильному вживанні слів із суфіксами *-ище, -ик*; *звукова культура*: розвивати мовне дихання під час вправи «Хто сильніше?»; *зв'язне мовлення*: учити дитину передавати словами свій фізичний і психічний стан, учити дитину складати розповідь-опис за зразком вихователя, стимулювати дітей будувати повне речення. Хід заняття: знову в гості до малят завітала Лялька Марійка. Заняття містило цікаву для дітей гру – дослід «Наші носици чудові». Свідченням того, що заняття справило на дітей враження стало те, що діти після нього активно розглядали свої носици в дзеркало, порівнювали їх між собою, сміялися. Протягом тижня ми провели ряд міні-занять на теми: «Наші органи чуття», «Кирпатий, гостренький», «Які в тебе оченята», «Язичок смакує», «Руками доторкнись». Дітям були запропоновані наступні ігри: «Доторкнись і опиши», «Чарівна торбинка», «Вгадай за смаком», що мали на меті стимулювати дітей будувати творчу розповідь, розвивати фантазію. Так у грі «Вгадай за смаком» (матеріал: сіль, цукор): дитина із заплющеними очима куштували сіль і цукор, відгадували що це за речовини. Потім вихователь пропонував дітям самостійно скласти казочку про сіль чи цукор.

Уся система нашої роботи побудована з урахуванням принципу інтеграції знань, що є ключовим у побудові карт розумових дій за Н. В. Гавриш. У четвер нами було проведено заняття на тему «За руками людину пізнають» за інтелектуальною картою. Заняття вирішувало поставлену нами мету – ми ознайомили дітей із професіями, розкрили важливість людських рук як органу чуття, що відповідає загальній темі тижня, згадали про бабусині руки, які нас оберігають, таким чином знову збагатили знання дітей про сім'ю. Також на цьому тижні ми домовились про проведення екскурсії.

Протягом третього тижня основною темою занять із мовленнєвого спілкування була – «Професії батьків». У понеділок ми організували екскурсію на кухню дитячого садочка. Проводили екскурсію за структурою Т. І. Поніманської, яка складалась із підготовчого етапу, власне екскурсії та закріплення знань. Для зацікавлення дітей ми використали вірш поетеси М. Познанської «Кухар у дитячому садку», власне екскурсію ми супроводжували бесідою, а на закріплення знань провели дидактичні ігри «Справи кухарські» та «Що робить кухар?» Упродовж тижня провели міні-заняття на теми: «Кухар і органи чуття», «Улюблені страви», «Сімейні традиції (що готує мама)». Дітям були запропоновані наступні дидактичні ігри: «Намисто», «Я почну, а ти продовж», метою якої було: закріплювати знання про сімейні свята,

продовжувати вчити утворювати складні речення, розвивати монологічне мовлення, виховувати любов до сімейних традицій.

Протягом четвертого тижня основною темою занять була – «Рання весна». Користуючись розумовою картою (за Н. В. Гавриш) під назвою «Весна», ми провели в понеділок останнього тижня експерименту заняття за моделлю К. Л. Крутій на тему «Перша квіточка весни». Мета заняття: *словник*: збагатити активний словник дітей назвами квітів-першоцвітів; *граматика*: вправляти дітей у застосуванні різних ступенів порівняння прикметників: *красива, красивіша, найкрасивіша*; *зв'язне мовлення*: вчити складати описову розповідь за планом. Заняття моделюється відповідно настанов К. Л. Крутій. Головний персонаж – Лялька Марійка. Проводились ряд міні-занять теми: «Твої улюблені квіти», «Кімнатні квіти», «Як доглядати за квітами».

У четвер запланували і провели заняття на тему: «Мама рідна і єдина». Заняття структуроване за моделлю К. Л. Крутій. Мета заняття: *граматика*: вправляти дітей в побудові прикметників із префіксом *най-*: *найрідніша, наймиліша*; *словник*: активізувати лексику дітей із заданої теми; *зв'язне мовлення*: учити будувати речення, змінюючи місцями слова. Впродовж тижня проводились такі дидактичні ігри: «Помічники», «Закінчи речення», мета яких – продовжувати закріплювати вміння утворювати нові речення за поданим початком, розвивати мову дітей, виховувати повагу до праці матері.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, розроблена нами система занять і дидактичних ігор на розвиток зв'язного мовлення реалізувалася завдяки принципу інтеграції. В плануванні зреалізували систему карт розумових дій за методикою Н. В. Гавриш, міні-заняття та чотирикомпонентні заняття за К. Л. Крутій. Проводили заняття фронтально та підгрупами, дидактичні ігри та екскурсії, які ефективно впливали на формування зв'язних висловлювань дошкільників п'ятого року життя. У подальшому спрямуємо свій педагогічний пошук у напрямі групових форм роботи та методики їх використання у ЗДО.

Список використаних джерел

1. Крутій К. Л. Сучасне заняття в дошкільному навчальному закладі: традиції та інновації? Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2009. 176 с.
2. Методика розвитку рідної мови і ознайомлення з навколишнім у дошкільному закладі : навч. посібник. За ред. А. М. Богуш. К., 1992. 414 с.
3. Сучасне заняття в дошкільному закладі : навчально-методичний посібник. За ред. Н. В. Гавриш. Луганськ: Альма-матер, 2007. 496 с.